

Současnost sociálního podnikání v České republice a na Slovensku¹

Alexandr Asmalovskij – Tomáš Sadílek²

Katedra obchodního podnikání a komerčních komunikací, Fakulta mezinárodních vztahů, Vysoká škola ekonomická v Praze

The Current State of Social Entrepreneurship in the Czech Republic and Slovakia. The paper deals with up-to-date situation in social entrepreneurship in the Czech Republic and Slovak Republic. The aim of the paper is to analyse the incidence of social enterprises in the given countries and analyse them based on chosen variables. In the theoretical part, literature review and various legal forms of enterprise are presented. The secondary data from the Czech Social Enterprise website are used. The sample consists of 219 companies registered in the website's database by 22nd March 2016 and 44 enterprises in Slovakia. Social enterprises in both countries are analysed according to their distribution in regions, date of establishment, legal form, activity of social enterprise, and in the Czech Republic by frequency of providing facultative compensation. Sociológia 2016, Vol. 48 (No. 4: 319-339)

Key words: *social entrepreneurship; Czech Republic; Ashoka*

Úvod

Termín sociální ekonomika byl poprvé užít ve Francii v roce 1830 Charlesem Dunoyerem. (Dohnalová 2011) Existuje prostor mezi státem a jeho orgány a trhem a jeho institucemi, tento prostor je nazýváme třetím sektorem neboli sociální ekonomikou. Sociální ekonomika je na pomezí veřejného státního sektoru a soukromého ziskového tržního sektoru. Jedná se o oblast veřejných statků, které trh nedokáže nebo nechce distribuovat a stát se distribuce vzdává. (Hunčová 2007b) Sociální ekonomika produkuje statky v obecném zájmu (common goods) s pozitivními sociálními externalitami (efekty) s dopady do sociálního kapitálu. (Hunčová 2009)

Kromě třetího sektoru, u sociální ekonomiky se můžeme setkat i s označením neziskový sektor, dobrovolný sektor nebo občanský sektor. (Dohnalová 2006)

Téměř ve všech industrializovaných zemích jsme dnes svědky pozoruhodného růstu třetího sektoru, tedy socioekonomických iniciativ, které nepatří ani do tradičního soukromého sektoru za účelem dosažení zisku ani do veřejného sektoru. Tyto iniciativy obecně odvozují svůj podnět z dobrovolnických organizací a fungují v nejrůznějších právních formách. V mnoha ohledech představují

¹ Tento příspěvek vzniknul v rámci řešení projektu IGA "Analýza využití značek kvality na českém trhu potravin a efektivnosti kampaní na jejich podporu", č. F2/94/2015 FMV VŠE v Praze.

² Korespondence: Ing. Alexandr Asmalovskij – Mgr. Bc. Tomáš Sadílek, Katedra obchodního podnikání a komerčních komunikací, Fakulta mezinárodních vztahů, Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3, Česká republika. E-mail: alexandr.asmalovskij@vse.cz, tomas.sadilek@vse.cz

nové, alternativní vyjádření občanské společnosti proti pozadí hospodářské krize, oslabení sociálních vazeb a obtížím sociálního státu. (Borzaga – De-fourny 2003)

Sociální podnikání

V ČR panuje všeobecně nízké podvědomí o obsahu sociální ekonomiky. Jednou z příčin může být chybějící legislativní ukotvení a nepřítomnost orgánu, jehož předmětem činnosti by byla sociální ekonomika. Přesto studie ukazují, že sociální ekonomika a sociální podniky se v ČR vyskytují. (Dohnalová 2011) Je zajímavé, že většina českých sociálních podnikatelů se nezávisle na sobě shoduje, že v českém podnikatelském prostředí výraz „sociální“ vyvolává spíše negativní konotace a slovní spojení „sociální inovace“ tak může působit jako zavádějící a nesrozumitelné. Oproti tomu v západní Evropě a v USA přívlastek „sociální“ vyvolává spíše konotace kladné. Objevuje se hojně v souvislosti s rozšiřováním konceptu sociální odpovědnosti firem, kde nabývá do jisté míry i strategického charakteru. Expanze nových hybridních družstev ve Velké Británii, oživení diskuse o roli družstev a sociální ekonomiky v šíření sociálně podnikatelského hnutí ve Francii i rostoucí popularita magisterských specializací se zaměřením na sociální podnikání (social business) v severoamerickém přístupu současného manažerského vzdělávání tuto domněnku potvrzují. Toto jazykové specifikum do značné míry brání opětovnému rozvoji nejen družstevního podnikání v České republice, ale představuje bariéru i pro sociální podnikatele a sféru sociální ekonomiky jako celku. (Policar 2010)

Vzhledem k odlišným způsobům definování sociální ekonomiky neexistují přesné způsoby měření ekonomického přínosu. (Dohnalová 2011) Nicméně některé vládní a mezinárodní instituce projevují snahu vytvořit určitý postup či standard měření dopadu činnosti sociální ekonomiky na společnost. Například Evropská komise vyvinula takovou iniciativu, již odůvodňuje následujícím způsobem. Tam, kde se používá financování z veřejných zdrojů, musí být prokázáno efektivní doručení výsledků či úspor ve veřejných výdajích. Je proto zapotřebí konzistentní způsob měření společenského dopadu (social impact). V říjnu 2012 byla zřízena expertní podskupina pro měření sociálního dopadu v GECES (“Grouped’Experts de la Commission sur l’Entrepreneuriat Social”), aby vytvořila metodiku, která by mohla být použita v rámci evropského sociálního podnikatelského sektoru. (Evropská komise 2014)

Přestože sociální podnikání může být zaměřeno jak hospodaření se ziskem, tak na hospodaření bez zisku, je spíše strategie sociálního podniku orientována na venek, než dovnitř společnosti. (Douglas et al. 2014) Douglas et al. (2014) rovněž podporuje názor, že sociální podnikání a standardní podnikatelskou činnost bychom neměli vnímat odděleně, ale jako souběžné možnosti podnikání. Autoři Danko, Brunner a Kraus (2011) ve svých výzkumech zjistili,

že zejména v méně rozvinutých zemích je sociální podnikání považováno za stejně důležité pro nastartování ekonomického prostředí, jako stav přírodních zdrojů, kulturní bohatství a sociální změna.

Lepoutre et al. (2013) si klade otázku, jaká je pozice sociálních podniků, mezi běžnými podniky a charitativními organizacemi. Lepoutre se domnívá, že sociální podnikání je proces vytváření hodnot kombinací zdrojů novými způsoby. Tyto kombinace jsou využity především k vytvoření a prozkoumání vlastní sociální hodnoty tím, že stimuluje sociální změny nebo řešení sociálních potřeb. Proces sociálního podnikání zahrnuje jak nabídku produktů a služeb, může však také nabízet vytváření nových organizací. Podle těchto předpokladů uvádí Lepoutre metodiku pro sledování aktivit sociálních podniků, kterou staví na třech kritériích: (a) zapojení v organizaci se sociálním posláním, (b) význam tržních principů v podnikatelském modelu a (c) inovativnost.

Sociální ekonomika je široké a mnohorozměrné téma. Aktéři sociální ekonomiky se mohou, ale nemusí, účastnit trhu a dosahovat i nedosahovat zisku, mohou a nemusí využívat filantropie či veřejných zdrojů; vždy však cestou redistribuce zisku dosahují nikoli-jen-individuálních užitek a to v rámci vlastního nepolitického konsensu občanů o cílech a prostředcích. (Dohnalová 2011)

Cíle sociální ekonomiky jsou zaměřeny na člověka. Sociální neboli etickou ekonomiku bychom si mohli představit jako ekonomiku „s lidmi pro lid“, na rozdíl od ekonomiky „pro trh“. Ekonomika a lidé se účastní trhu, ale i za jiným účelem nežli jen vytváření zisku (obživa, stabilita ekonomiky, stabilita sociální). Můžeme sem také zařadit tržní ekonomiku, pokud produkuje pozitivní sociální externality a také ekonomiku veřejnou, zejména pokud podporuje rozvoj sociální ekonomiky nepřímou. Výše zmiňované zařazení zdůrazňuje potenciální etické hodnoty skryté v každé ekonomice a i možnou vzájemnost soukromé i veřejné ekonomiky z hlediska dosažení obecného (sociálního) prospěchu. (Hunčová 2007a)

Sociální ekonomika je způsobem, jak na základě kolektivních iniciativ občanů a jejich ochoty ekonomicky zajišťovat vlastní solidaritu, modernizovat současný sociální stát a přitom udržet krytí sociálních rizik na dobré úrovni, jakož i poskytování sociálních služeb, které momentálně nezajišťuje stát, trh ani komunita. (Hunčová 2009)

O sociální ekonomice můžeme také hovořit jako o prostředku, kterým stát vrací odpovědnost za sociální rizika zpět občanům a vytváří jim k tomu podmínky např. zákony a partnerství při rozhodování. Pokud se jedinec dostane do tíživé životní situace (ohrožující jeho sociální postavení, vyloučení z trhu práce), je odkázán na případnou pomoc státu nebo charity. Kdežto koncept sociální ekonomiky předpokládá, že takovému jedinci je podána pomocná ruka, tak aby si v rámci občanského sektoru a v rámci vzájemné svépomoci dokázal

aktivně pomoci sám. (Hunčová 2007b) Přetrvávání strukturální nezaměstnanosti v mnoha zemích, potřeba snížit schodky státních rozpočtů a udržovat je na minimu, obtíže tradičních sociálních politik a potřeba více účinných integračních politik, z těchto skutečností přirozeně vyvstává otázka, do jaké míry může třetí sektor přispět k řešení těchto problémů a případně nahradit orgány veřejné správy v některých oblastech. Odpověď na tuto otázku však není jednoduchá a zůstává stále otevřená. (Borzaga – Defourny 2003)

Tabulka č. 1: Odlišné znaky organizace občanského sektoru a subjektů sociální ekonomiky dle kritérií

Organizace občanského sektoru	Kritériu	Subjekty sociální ekonomiky
Explicitně cíle organizací občanského sektoru nevymezuje.	Určení cílů	Hlavním cílem subjektů sociální ekonomiky je sloužit členům, komunitě nebo společnosti.
Demokratická kontrola nad organizací není požadována.	Kontrola nad organizací	Vylučuje subjekty, které nefungují na demokratických principech.
Pro organizace občanského sektoru je nepřipustné jakékoli rozdělení zisku.	Užití zisku	Omezené přerozdělování zisku je přípustné.

Zdroj: Dohnalová (2011)

Dle Schumpetera je sociální podnik sociálně orientovaným, realizovaným inovativním záměrem, dosahovaným prostřednictvím ekonomické činnosti za přítomnosti reálných ekonomických rizik. (Schumpeter 1934)

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) definuje sociální podniky jako „jakékoliv soukromé aktivity prováděné ve veřejném zájmu, organizované s podnikatelskou strategií, jejichž hlavním cílem však není maximalizace zisku, nýbrž dosažení určitých hospodářských a sociálních cílů, a které mají kapacitu přinášet inovativní řešení problémů sociálního vyloučení a nezaměstnanosti“. (OECD 1999)

Koncept sociálního podniku je postaven na samosprávném partnerství soukromého a veřejného sociálního sektoru při naplňování níže zmíněných politik. (Hunčová 2007b) Sociální podniky naplňují politiku zaměstnanosti, politiku sociální soudržnosti, politiku regionálního rozvoje a politiku udržitelnosti. Politikou zaměstnanosti se rozumí poskytování rovných šancí osobám znevýhodněným na trhu práce. Podpora růstu sociálního kapitálu a sociální inkluze včetně poskytování sociálních služeb obsahuje politika sociální soudržnosti. Politiku regionálního rozvoje chápeme jako růst místního hospodářského kapitálu prostřednictvím podpory v zaměstnanosti, podnikavosti a zapojování místních zdrojů. Podpora v péči o životní prostředí, kulturní dědictví, krajiny a mezigenerační solidarity je předmětem politiky udržitelnosti. (Hunčová 2009)

Sociální podnik je podnikatelský subjekt, který působí na trhu a nabízí přitom uplatnění znevýhodněným lidem. Sociální podnik uspokojuje přednostně místní potřeby a využívá přednostně místní zdroje. (Hunčová 2009) Sociální podniky jsou co do velikosti zejména podniky drobné, malé a střední. Bývá v nich vždy přítomno alespoň minimální množství neplacené práce například formou dobrovolnictví nebo svépomocí. Základem sociálních podniků je dobrovolné členství, otevřenost a naopak hlavním cílem není získávání výnosu z kapitálu. Podnik je odpovědný tomu, komu má sloužit. (Hunčová 2007b)

Někteří autoři se věnují pozornost také diskuzi o podobnosti a rozdílech mezi koncepcí sociálního podnikání a společenské odpovědnosti (CSR)³. To se týká podnikových aktivit, které mají prospěšné důsledky a přitom jsou mimo hlavní zájem společnosti, avšak jsou často vyžadovány zákonem. (Carroll – Shaban 2010) Zatímco sociální hodnota je společná pro tyto pojmy, její priority mezi cíli firmy se mohou lišit, takže CSR ze sociálního podnikání je hlavní prioritou. (Mair – Marti 2006) Kromě toho Shepherd a Patzelt (2011) zdůraznili, že CSR není nutně spojeno přímo s podnikatelskou činností a inovacemi.

Dle sítě EMES (www.emes.net) lze sociální podniky obecně odlišit od neziskových organizací bez ohledu na jejich právní formu prostřednictvím souboru kritérií nebo funkcí, které lze identifikovat. Tato kritéria jsou: kontinuální činnost výroba zboží a / nebo poskytování služeb, vysoký stupeň autonomie, významná úroveň ekonomického rizika, minimální množství placených pracovních pozic, iniciativa vzniklá díky skupině zúčastněných stran (stakeholderů), rozhodovací proces nezávislý na vlastnictví kapitálu, participativní prostředí zahrnující osoby ovlivněné danou činností, omezené rozdělení zisku, explicitní cíl přinést prospěch komunitě. Tato kritéria by měla být zřejmá z činnosti a být aplikována otevřeným a flexibilním způsobem. (OECD 1999; Mouves 2012)

Sociální podniky jsou autonomní (samosprávná iniciativa sdružených občanů), dobrovolné a při plnění ekonomicko-sociálních cílů podstupují významná ekonomická rizika. (Dohnalová 2011) Typické jsou pro ně inovace ve způsobu poskytování služeb občanům, zejména sociálně vyloučených občanů, které se obtížněji integrují do společnosti. Přispívají k místnímu, případně regionálnímu rozvoji. Tyto podniky reagují na nově vznikající potřeby ve společnosti tím, že vytvářejí a poskytují potřebné typy produktů a veřejných a sociálních služeb. (Dohnalová 2011)

³ Pojem společenské odpovědnosti – Corporate Social Responsibility, CSR, vznikl v roce 1953 a byl zveřejněn v publikaci *Social Responsibilities of Businessmen* od Bowen (1953). Jde o koncept, pomocí kterého firmy na dobrovolném základě integrují sociální a ekologická hlediska do běžných firemních operací a interakcí se zainteresovanými aktéry (stakeholdery). Společenskou odpovědnost podniků můžeme chápat jako souhrn filantropické, etické, právní a ekonomické zodpovědnosti poháněné hodnotami Carrollova pyramidu. (Valor 2005) Dnes je CSR nedílnou součástí strategie každé firmy, stejně jako udržitelnost a dlouhodobá orientace. (Křečková et al. 2016)

Tabulka č. 2: Srovnání právních forem sociálního podniku

Typ	Charakteristika
Fyzická osoba – živnost	Živnost upravuje zákon o živnostenském podnikání č. 455/1991 Sb. Vymezuje živnost jako „soustavnou činnost provozovanou samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku a za podmínek stanovených tímto zákonem“ (<i>Zákon č. 455/1991 Sb.</i>). Všeobecné podmínky provozování živnosti fyzickými osobami jsou: a) Dosažení věku 18 let, b) Způsobilost k právním úkonům, c) Bezúhonnost.
Společnost s ručením omezeným – s.r.o.	U společnosti s ručením omezeným minimální výše základního vkladu je 1 Kč. S.r.o. může být založena fyzickými nebo právnickými osobami (právnická osoba může být jen jedna). Společnost ručí veškerým majetkem, kdežto společník do výše nesplacené vkladu. Nejvyšší orgán je valná hromada a statutární orgán tvoří jednatel či jednatelé. Výhodou je důvěryhodná právní forma. (<i>Zákon č. 90/2012 Sb.</i>)
Akciová společnost – a.s.	Akciovou společnost může založit pouze právnická osoba (jedna nebo více). U a.s. je nutné počítat se složením základního kapitálu, rozvrženém na určitý počet akcií o určité jmenovité hodnotě. Bez veřejné nabídky akcií je tato částka stanovena na minimálně ve výši 2 000 000 Kč, v případě veřejné nabídky akcií je základní kapitál minimálně 20 000 000 Kč. A.s. ručí celým svým majetkem, jednotliví akcionáři neručí za závazky společnosti. Statutárním orgán společnosti je představenstvo, nejvyšší orgán je valná hromada. Dále je přítomna dozorčí rada, která dohlíží na výkon působnosti představenstva a na činnost společnosti. Výhodou je důvěryhodná právní forma. A.s. disponuje větším kapitálem. (<i>Zákon č. 90/2012 Sb.</i>)
Veřejná obchodní společnost – v.o.s.	Veřejná obchodní společnost je taková společnost, v níž podnikají minimálně dvě osoby a za své závazky ručí celým svým majetkem, a to společně a nerozdílně. Právě to je velkou nevýhodou této formy podnikání – při krachu společnosti může její spoluvlastník přijít o všechno, co vlastní. V případě, kdy je společníkem právnická osoba, vykonává společnická práva a povinnosti jí pověřený zmocněnec, kterým může být pouze fyzická osoba.
Družstvo	Družstvo je společenství osob založené za účelem podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních nebo jiných potřeb svých členů. Družstvo musí mít nejméně 3 členy, maximální počet osob není stanoven. Družstvo ručí celým svým majetkem, členové za závazky družstva neručí. Podstatou družstva je, že členové družstva nevnaší do družstva peníze, ale většinou jiné majetkové hodnoty. Zákon nestanoví minimální výši členského vkladu, ale pro všechny členy daného družstva musí být stejný. Nejvyšším orgánem družstva je členská schůze, statutárním orgánem je představenstvo, základní dokument se nazývá stanovy a kontrolním orgánem je kontrolní komise. Zákon také upravuje bytové družstvo a sociální družstvo. (<i>Zákon č. 90/2012 Sb.</i>)
Sociální družstvo	Sociální družstvo je nová právní forma od roku 2014, která podporuje sociální podnikání. Lze si ho představit jako družstvo, které se zaměřilo na sociální podnikání. Občanská sdružení, která se automaticky stávají spolky, mají možnost se transformovat buď na ústav, nebo na sociální družstvo. Zákon o obchodních korporacích definuje sociální družstvo následovně: Sociálním družstvem je družstvo, které soustavně vyvíjí obecně prospěšné činnosti směřující na podporu sociální soudržnosti za účelem pracovní a sociální integrace znevýhodněných osob do společnosti s přednostním

uspokojováním místních potřeb a využíváním místních zdrojů podle místa sídla a působnosti sociálního družstva, zejména v oblasti vytváření pracovních příležitostí, sociálních služeb a zdravotní péče, vzdělávání, bydlení a trvale udržitelného rozvoje. (Zákon č. 90/2012 Sb.)

Sociální družstva nejsou „neziskovou organizací“, přestože je činnost sociálních družstev veřejně prospěšná. Zisk z činnosti sociálních družstev může být přerozdělován mezi jejich členy. Sociální družstvo může, připouští-li to statuty, rozdělit nejvýše 33 % svého disponibilního zisku mezi své členy. Podmínky členství v sociálním družstvu jsou upraveny přísněji než například ve spolku. Členem sociálního družstva se může stát právnická osoba a z fyzických osob pouze osoba, která vykonává pro sociální družstvo práci na základě pracovního poměru nebo bez nároku na základě dobrovolnosti, případně fyzická osoba, která je příjemcem služby poskytované v rámci obecně prospěšné činnosti sociálního družstva. (Zákon č. 90/2012 Sb.)

Obecně prospěšná společnost – o.p.s.	Nyní již nelze založit obecně prospěšnou společnost jako samostatnou právní formu, nelze tomu tak po 1. lednu 2014. Stávající o.p.s. mohou dále existovat nebo se přeměnit na ústav, nadaci nebo nadační fond. O.p.s. poskytuje veřejnosti obecně prospěšné služby a její hospodářský zisk nesmí být použit ve prospěch zakladatele, ale musí být použit na poskytování obecně prospěšných služeb.
Občanské sdružení – o. s.	Od počátku roku 2014 se občanská sdružení podle nového občanského zákoníku považují za spolky. Základní cíl této právnické osoby se nemění. Spolky jsou stejně jako občanská sdružení založené za naplňování určitého cíle, kterým však není primárně získávání zisku. Ve lhůtě stanoveném zákonem tomu musí přizpůsobit i své názvy (do 2 let) a statuty (do 3 let). Pokud jim tato právní forma nebude vyhovovat, mohou se transformovat na ústav nebo na sociální družstvo. K 1. 1. 2014 nabyt účinnosti nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.), na jehož základě budou moci nově vznikat tyto právní formy: Spolek, Ústav, Fundace, Nadace a nadační fond.
Církevní organizace (evidovaná právnická osoba)	Církevní právnickou organizaci upravuje zákon o církvích, který nadále zůstává v platnosti a účinnosti. Podle tohoto zákona mohou i nadále vznikat nové právnické osoby. Evidovaná právnická osoba podle tohoto zákona může být orgánem registrované církve a náboženské společnosti nebo účelové zařízení založené pro poskytování charitativní služby. Podnikání a jiná výdělečná činnost mohou být pouze doplňkovou činností. Rejstřík evidovaných právnických osob církve a náboženské společnosti vede ministerstvo kultury.

Na Slovensku byl institut sociálního podnikání zaveden do legislativy jako nový nástroj aktivní politiky trhu práce v rámci posilování koheze a sociální inkluze podle vzoru zahraničních systémů sociálního podnikání a zkušeností z projektů realizovaných na Slovensku. Hlavním právním předpisem, který vymezuje sociální podnikání, je zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zaměstnanosti, který připravilo Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny SR, ve smyslu zlepšení podmínek rozvoje sociální ekonomiky a sociálního podnikání. Od 1. 9. 2008 je vytvořena zákonná možnost zakládání sociálních podniků na Slovensku.

Sociální podnik je definován jako právnická nebo fyzická osoba, která zaměstnává zaměstnance, jenž před přijetím do pracovního poměru byli znevý-

hodněnými uchazeči o práci a počet těchto zaměstnanců musí být v sociálním podniku aspoň 30 % a nejméně 30 % finančních prostředků získaných z předmětu svého podnikání za příslušné zdaňovací období použije na vytvoření pracovních míst nebo na zlepšování pracovních podmínek.

Na rozdíl od České republiky postavení sociálního podniku přiznává ústředí práce, sociálních věcí a rodiny rozhodnutím na základě písemné žádosti právnické nebo fyzické osoby na dobu neurčitou.

Empirická část

Empirická část příspěvku navazuje na dříve prezentované studie Puumalainen (2015). Cílem příspěvku je popsat aktuální situaci sociálního podnikání v České republice. Za tímto účelem byla nejprve prezentována právní úprava společností zabývajících se sociálním podnikáním. V empirické části jsou prezentována rozložení sociálních podniků podle právní formy podnikání, dle roku založení sociálního podniku, rozložení sociálních podniků v rámci regionů České republiky, činností sociálních podniků a rozdělení podle poskytování náhradního plnění⁴.

V České republice neexistuje oficiální databáze sociálních podniků, ani se neví, kolik přesně sociálních podniků se zde nachází. Tím, že neexistuje zákon pro definování a určení kritérií sociálního podnikání, můžeme se pouze dohadovat, jakou oporou nám mohou být doporučené standardy. Přesto vniklo několik iniciativ, které se snaží zmapovat situaci české sociální ekonomiky.

Jedním z nejprůhlednějších a nejobsáhlejších zdrojů je v ČR server českého sociálního podnikání, kde je k 16. 3. 2016 v adresáři sociálního podnikání registrováno 219 sociálních podniků. Adresář obsahuje organizace, které se hlásí k myšlence sociálního podnikání. Vznikl na základě telefonického šetření na podzim roku 2012. Základem pro kontaktování podniků byl využit seznam sociálních podniků, který zpracovala organizace TESSEA. Firmy se do tohoto seznamu mohou přidat také samy. Stačí vyplnit dotazník na webových stránkách českého sociálního podnikání. Pak putuje ke schválení a podle toho je daná firma buď přidána do adresáře sociálních firem, nebo její žádosti není vyhověno. S výjimkou tohoto zdroje se v ČR žádné další výzkumy na téma sociálních podniků, jejich struktury a specifických znaků neprováděly. Pouze někteří ze studentů vysokých škol se sociálním podnikáním zabývali ve svých pracích, avšak vždy vycházeli právě z výzkumu provedeného organizací TESSEA.

Analyzovány byly tyto informace o sociálních podnicích: rok založení, právní forma, obor podnikání, město, kraj, sociální podnikání, internetové

⁴ Náhradní plnění je jeden ze tří způsobů jak dodržet zákonem určené zaměstnávání osob se zdravotním postižením v povinném podílu 4% k celkovému počtu zaměstnanců. § 81 novelizovaného zákona o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb.

stránky daného sociálního podniku. Do údaje sociální podnikání je zaznamenáno, proč je daná firma sociální na základě svého vlastního uvážení. Podrobným prozkoumáním této tabulky můžeme zjistit další charakteristické znaky českých sociálních podniků.

Nutno dodat, že ačkoliv adresář sociálních podniků je jedinečný zdroj informací o sociálním podnikání v České republice, nejsou v něm některé sociální podniky zařazeny, ačkoliv firma se za sociální pokládá. Můžeme se jen domnívat, zdali je to tím, že firma nebyla schválena nebo tím, že seznam není kompletní. Např. občanské sdružení Nový prostor, které poskytuje práci lidem bez domova tím, že prodávají časopis Nový prostor. Přitom tato firma byla zařazena do knihy „Sociální podnikání 10 úspěšných příkladů z Evropy“ (Meszáros 2008) V adresáři českých sociálních podniků je bohužel také nenajdeme.

Na Slovensku bylo k 31. 4. 2014 evidováno celkem 44 sociálních podniků (versus 219 sociálních podniků v České republice), avšak definice sociálního podniku je na Slovensku jiná a je odvozena pro účely zákona 5/2004 Z. z. Zákona o službách zaměstnanosti (Zákon 5/2004 Z. z.)

Jak uvádí Lubelcová (2012) pojem sociální podnik u slovenské veřejnosti získal negativní konotaci, jelikož chyběla široká odborná diskuze k dané problematice a zároveň se objevily nedostatky v pilotních projektech podporených ministerstvem práce a sociálních věcí. Neúspěchem pilotních projektů sociálních podniků bylo zejména nedostatečné porozumění smyslu sociálního podnikání a nepřipravenost sociálních a podnikatelských předpokladů, které by reflektovaly zahraniční zkušenosti.

Na základě výše uvedených skutečností byly zformulovány následující hypotézy:

H1: V ČR je více sociálních podniků než na Slovensku

H2: Sociální podniky jsou rozloženy rovnoměrně v krajích ČR

H3: Existuje závislost mezi oborem činnosti sociálního podniku a krajem, ve kterém se nachází.

První hypotéza vychází z předpokladu, že v ČR je více sociálních podniků než na Slovensku. Druhá hypotéza pracuje s předpokladem, že kraje ČR jsou poměrně homogenní s výjimkou Hlavního města Praha, které se odlišuje ve více socioekonomických faktorech. Předpokládáme tedy rozložení sociálních podniků je na území ČR rovnoměrné. Třetí hypotéza ověřuje platnost tvrzení, že struktura ekonomické aktivity se v jednotlivých krajích liší (např. spíše zemědělské regiony vs. průmyslové oblasti)

Článek je v empirické části rozdělen do částí o rozložení sociálních podniků dle právní formy podnikání, roku založení sociálního podniku, regionálního rozložení sociálních podniků v ČR, oboru činnosti sociálního podniku, cílové skupiny sociálních podniků a poskytování náhradního plnění.

Rozložení sociálních podniků (dále jen SP) dle právní formy podnikání

V České republice jsou nejčastějšími formami sociálního podnikání společnosti s ručením omezeným (s.r.o.) zastoupené ve 44,7 % případů, obecně prospěšné společnosti (o.p.s.) se 25,6 % podnikatelských jednotek, s větším odstupem pak občanská sdružení (o.s.) a podnikatelé podnikající na základě Živnostenského zákona. Družstva, která jsou typickou formou sociálního podnikání, se vyskytla pouze v 7,3 % případů. Důvodem, proč jsou nejvíce preferovanou formou sociálního podniku společností s ručením omezeným, je snadné založení, kdy stačí aspoň jeden jednatel a požadavek na nízkou výši základního kapitálu. Naproti tomu družstva musí mít dle zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, aspoň tři členy a právní regulace jejich činnosti je odlišná (např. ujednání o rozhodování v družstvu či práva a povinnosti členů).

Rovněž se potvrdila hypotéza H1, že na Slovensku je méně sociálních podniků než v ČR. Na Slovensku bylo do výzkumu zařazeno 44 podniků, v ČR 219. Hypotéza také vychází ze situace, že Slovensko je menší zemí než ČR, a proto zde působí méně ekonomických subjektů.

Tabulka č. 3: **Rozložení SP dle právní formy podnikání** (n = 219 pro ČR, n = 44 pro Slovensko)

Typ právní formy sociálního podniku	ČR (%)	Slovensko (%)
Společnost s ručením omezeným (s.r.o.)	44,7	65,9
Obecně prospěšná společnost (o.p.s.)	25,6	0
Občanské sdružení (o.s.)	9,6	2,3
Podnikání dle živnostenského zákona (Osvč)	7,3	11,3
Družstvo	6,4	0
Církevní organizace	3,2	0
Akciová společnost (a.s.)	0,9	0
Veřejná obchodní společnost (v.o.s.)	0,5	0
Jiná	1,8	0
Nezisková organizace	0	8,2
Obec	0	11,3
Příspěvková organizace	0	2,3

Zdroj: vlastní zpracování

Na Slovensku není takový rozptyl právních forem podnikání sociálních podniků, což je dáno odlišnými právními předpisy. Avšak i zde je nejčastější právní formou podnikání pro sociální podniky společnost s ručením omezeným, která je dokonce ještě častější než v ČR (65,9 % na Slovensku k 44,7 % v ČR). Časté je také podnikání na základě Živnostenského zákona (11,3 %) a zajímavým typem jsou sociální podniky – obce, které samy vytvářejí pracovní

místa, která korespondují s principy sociálního podnikání. Ve srovnání s Českou republikou nejsou vůbec zastoupeny obecně prospěšné společnosti (o.p.s.), na druhou stranu se na Slovensku vyskytují neziskové organizace (8,2 %).

Podle právní formy podnikání je možné usuzovat rovněž na velikost sociálního podniku co do počtu zaměstnanců, tak do velikosti obrátu a zisku, přičemž platí, že vyšší počet zaměstnanců a rovněž obrát mají spíše obchodní společnosti (společnost s ručením omezeným (s.r.o.), družstvo, akciová společnost (a.s.) a veřejná obchodní společnost (v.o.s.), než sociální podniky provozující svou činnost na základě živnostenského zákona v případě osob samostatně výdělečně činných (OSVČ).

V případě obecně prospěšných společností (o.p.s.), občanských sdružení (o.s.), neziskových organizací není cílem tvorba zisku a proto je cílem, aby se výnosy rovnaly nákladům.

Pouze u subjektů registrovaných v obchodním rejstříku, tj. obchodních společností, církevních organizací, občanských sdružení, obecně prospěšných společností, neziskových organizací, obcí a příspěvkových organizací můžeme z veřejně dostupných dokumentů zjistit údaje o výnosech a nákladech ve stanovené struktuře, hospodářském výsledku (zisku nebo ztrátě), tržbách, počtu pracovníků a také zdrojích financování, které je v mnoha případech tvořeno dotacemi. Jelikož je v obchodním rejstříku evidována pouze část sociálních podniků, nepřistoupili jsme k provedení analýzy těchto údajů. Navíc ne všechny společnosti pravidelně zveřejňují své účetní závěrky s přílohou a výroční zprávy. Pro přibližnou představu jsou v našem výzkumu na jedné straně zastoupeny společnosti s ručením omezeným, které mají roční obrát kolem 15 milionů Kč, na druhou stranu má většina sociálních podniků (většinou OSVČ) tržby jen kolem 1 milionu Kč ročně.

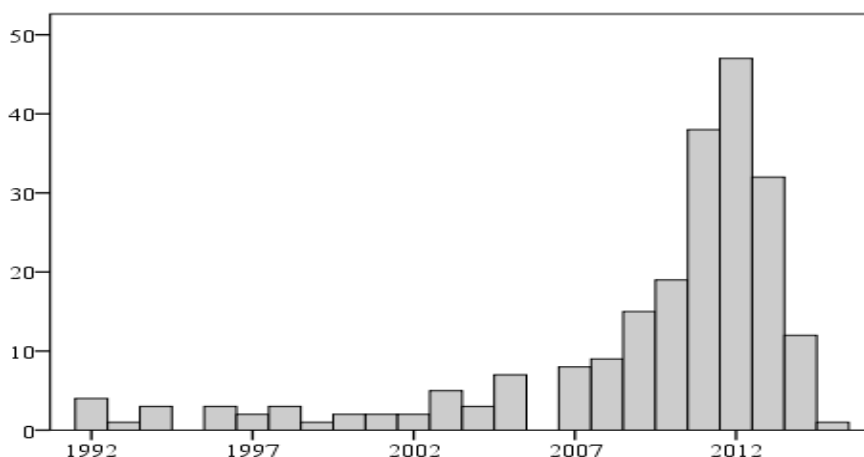
Rok založení SP

Sociální podniky se v ČR začaly zakládat v 90. letech minulého století. K největšímu nárůstu sociálních podniků došlo v letech 2009 až 2014, kdy v každém roce z tohoto rozmezí bylo založeno alespoň 10 takových organizací. Rekordní hodnoty 47 nových sociálních podniků bylo dosaženo v roce 2012, významně silné byly také roky 2011 a 2013, kdy vzniklo 38, resp. 32 nových sociálních podniků.

Zásadní úlohu zde mají i programy pro podporu sociálního podnikání. Koncept sociální ekonomiky a sociálního podniku se dostal v ČR na pořad dne v souvislosti s možností čerpat prostředky z Evropských strukturálních fondů na podporu rozvoje. (Hunčová 2009) V letech 2007 – 2013 se jednalo o operační program financování Lidské zdroje a zaměstnanost. V předchozím období byla podpora rozvoje sociální ekonomiky skryta pod pojmem lokální rozvoj, partnerství veřejného a soukromého sektoru v rámci programu EQUER a

LEADER. (Hunčová 2007b) Nyní se připravuje operační program 2014 – 2020 a tudíž se očekává, že vznik sociálních podniků by měl stagnovat nebo vzrůstat.

Obr. č. 1: Rozložení sociálních podniků v ČR dle roku založení

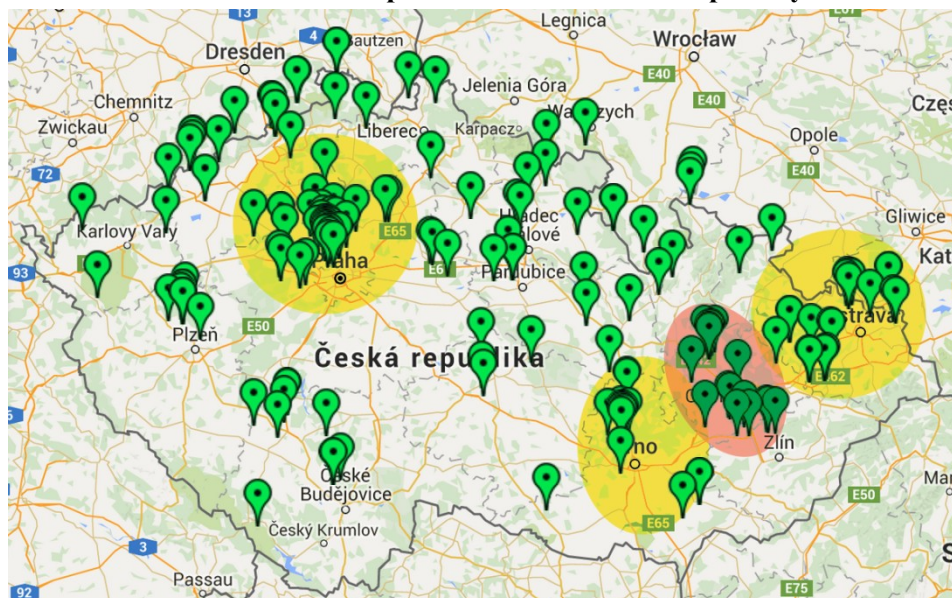
Zdroj: vlastní zpracování

Regionální rozložení SP v ČR

Po provedené analýze regionálního rozložení sociálních podniků v České republice je možné identifikovat tři největší shluky, ve kterých je koncentrace sociálních podniků zdaleka nejvyšší. První shluk zahrnuje 66 podniků na území Hlavního města Prahy a Středočeského kraje, což je 30 % z celkového počtu sociálních podniků na území České republiky. Důvodem je, že v tomto regionu je koncentrace ekonomických aktivit v rámci České republiky obecně nejvyšší a také zde má nejvíce firem svoje sídla. Druhým nejpočetnějším shlukem jsou sociální podniky v Jihomoravském kraji, kde sídlí 25 sociálních podniků (11,4 % z celkového počtu). Třetím a čtvrtým nejpočetnějšími shluky jsou sociální podniky v Olomouckém a Moravskoslezském kraji, kde je po 20 sociálních podnicích (9,1 %). Nejméně sociálních podniků je naopak v Karlovarském (3 podniky) a Libereckém kraji (4 podniky), dále pak v Pardubickém kraji (7 podniků), na Vysočině (8 podniků) a v Plzeňském kraji (9 sociálních podniků). To, že na posledním místě skončil Karlovarský kraj, není příliš překvapivé, jelikož se jedná o region s obecně nejnížší ekonomickou výkonností v ČR, na druhou stranu by rozvoj sociálního podnikání tomuto kraji určitě prospěl, jak s ohledem na strukturální nezaměstnanost, tak na nejvyšší počet pracovníků pouze se základním vzděláním, kteří by právě v sociálních podnicích mohli nalézt adekvátní uplatnění. Hypotéza H2 o závislosti počtem sociál-

ních podniků a krajem, ve kterém se sociální podniky nachází, se prokázal a mezi těmito proměnnými existuje závislost. To také potvrzuje t-test provedený na hladině významnosti $\alpha = 0,05$, kdy je hodnota testu je sig = 0,00.

Obr. č. 2: Rozložení sociálních podniků v rámci České republiky

Zdroj: <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/cz/adresar-socialnich-podniku/mapa-podniku>

Podobný v trend geografickém rozložení sociálních podniků je možné nalézt i na Slovensku, kde je vyšší četnost těchto podniků v ekonomicky výkonnějších krajích, přičemž v krajích se strukturálními problémy a vyšší mírou nezaměstnanosti, jsou zastoupeny méně s výjimkou Banskobystrického kraje s osmi sociálními podniky.

Tabulka č. 4: Rozložení sociálních podniků v krajích Slovenské republiky

Kraj	Počet podniků
Žilinský	10
Banskobystrický	8
Nitranský	7
Bratislavský	5
Trenčianský	5
Trnavský	5
Košický	2
Prešovský	2

Obor činnosti SP

Obory podnikání u sociálních firem jsou uváděny ve 31 skupinách. Obory, které se vyskytovaly často, mají svoji skupinku (např. zahradnické práce, úklidové práce). Ty, které se nevyskytovaly často, jsou ve skupině ostatní. Mezi ostatními je např. lesní provoz, výroba kartonáže či zpracování skla. Některé sociální firmy, mají více oborů činností, potom byly zařazeny pouze do jedné skupiny, jejíž aktivita byla převládající.

Nejvíce podniků se zabývá zahradnickými službami, úpravou zeleně, údržbou nemovitostí a úklidovými pracemi (26 % podniků), dále potravinářskou výrobou a prodejem (18,7 %), prodejem obecně (18,2 %), pohostinstvím a ubytováním (17,8 %), vzděláváním a rekvalifikacemi (16,9 %), dekorativní výrobou a výrobou skla a keramiky (9,1 %). Je zřejmé, že sociální podniky působí v různých odvětvích, nejvíce však provozují různé služby a drobnou výrobu. Naopak průmyslová výroba nepatří mezi hlavní obory činnosti sociálních podniků.

Tabulka č. 5: Četnost oborů činnosti u sociálních podniků dle klasifikace NACE (n = 219 pro ČR, n = 44 pro Slovensko)

Kód činnosti	Obor činnosti	ČR	Slovensko
A	Zemědělství, lesnictví, rybářství	57	1
C	Zpracovatelský průmysl	94	15
D	Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatiz. vzduchu	3	0
E	Zásobování vodou; činnosti související s odpady a sanacemi	0	5
F	Stavebnictví	19	6
G	Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	40	3
H	Doprava a skladování	6	0
I	Ubytování, stravování a pohostinství	39	6
J	Informační a komunikační činnosti	22	0
K	Peněžnictví a pojišťovnictví	4	0
M	Profesní, vědecké a technické činnosti	15	0
N	Administrativní a podpůrné činnosti	29	3
P	Vzdělávání	37	1
Q	Zdravotní a sociální péče	32	3
R	Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	22	0
S	Ostatní činnosti	59	0
U	Činnosti extertoriálních organizací a orgánů	0	1
CELKEM		501	44

Zdroj: vlastní zpracování

Při rozdělení oborů činnosti podle sektoru (primární, sekundární a terciární sektor) bychom zjistili, že 20,2 % sociálních podniků provádí činnosti, které

spadají do sekundárního sektoru, a 79,8 % podniků se zabývá činností spadajícími do terciárního sektoru.

Na Slovensku je situace podobná, protože nejvíce podniků je orientováno na odvětví zpracovatelského průmyslu (34 %), stavebnictví (13,6 %) a ubytování, stravování a pohostinství (13,6 %). Z celkového počtu 44 slovenských sociálních podniků spadá do sekundárního sektoru 47,7 % podniků a 52,7 % podniků koná svou ekonomickou aktivitu v terciárním sektoru. S ohledem na malý základní soubor slovenských sociálních podniků nelze ve srovnání s Českou republikou usuzovat na statisticky významné rozdíly. Trendy jsou však v obou zemích podobné.

Po provedení analýzy rozptylu hladině významnosti $\alpha = 0,05$, kdy je hodnota testu $\text{sig} = 0,618$ proto nepřijímáme hypotézu H3, že existuje závislost mezi oborem činnosti sociálního podniku a krajem, ve kterém se nachází. Nelze tedy říci, že by v některém z krajů ČR byly sociální podniky jednostranně orientované jen na jednu určitou činnost.

Cílová skupina sociálních podniků

Cílovou skupinou sociálních podniků jsou nejčastěji lidé se zdravotním postižením a osoby dlouhodobě nezaměstnané. Tyto dvě skupiny tvoří podíl skoro 52 % ze všech cílových skupin. To koresponduje s tím, že v ČR je sociální podnikání často vnímáno jako zaměstnávání zdravotně handicapovaných či jinak znevýhodněných osob. Dalšími často zastoupenými skupinami jsou mládež a mladí dospělí v obtížné životní situaci, lidé pečující o rodinné příslušníky a etnické menšiny.

Tabulka č. 6: **Rozložení cílových skupin sociálních podniků v ČR**

Obor činnosti	ČR
Lidé se zdravotním postižením	95
Dlouhodobě nezaměstnaní	69
Mládež a mladí dospělí v obtížné životní situaci	31
Lidé pečující o rodinné příslušníky	30
Etnické menšiny	30
Další	29
Lidé bez přístřeší a po výkonu trestu	22
Lidé se závislostmi	12
CELKEM	318

Zdroj: vlastní zpracování

Poskytování náhradního plnění

Podle platného zákona o zaměstnanosti má každý zaměstnavatel s více než 25 zaměstnanci povinnost zaměstnat nejméně 4 % osob se zdravotním postižením. Za nesplnění této solidární povinnosti je nutné uhradit odvod (za rok 2014 ve výši 62 090 Kč, za rok 2015 stoupne na částku 62 946 Kč za jednoho zaměstnance se zdravotním postižením). Alternativou zaměstnání OZP je tzv. náhradní plnění povinného podílu ve smyslu § 81 zákona č. 435/2004 Sb., možnost nákupu výrobků nebo služeb od zaměstnavatele více než 50 % OZP (v hodnotě odpovídající na uhrazené faktuře částce 176 253 Kč v roce 2015 za jednoho OZP).

Prezentovaná analýza prokázala, že pouze 19,6 % ze sledovaných 219 sociálních podniků poskytuje náhradní plnění a zbývajících více než 80 % tuto možnost neposkytuje.

Další významnou a zároveň nejaktuálnější iniciativou mapování činnosti společensky prospěšných projektů v České republice je mapa sociálních inovátorů (social entrepreneurs), kterou vytvořila mezinárodní organizace Ashoka ve spolupráci s rakouskou analytickou agenturou FASresearch a Nadací Karla Janečka. (Viz obr. č. 3) Ashoka systematicky provádí analýzy sítí společensky prospěšných inovátorů po celém světě. Kromě samotného mapování vznikl tento projekt s cílem propojit a zviditelnit osoby, které přistupují jedinečně a novátorsky k řešení společenských problémů. (Ashoka 2015)

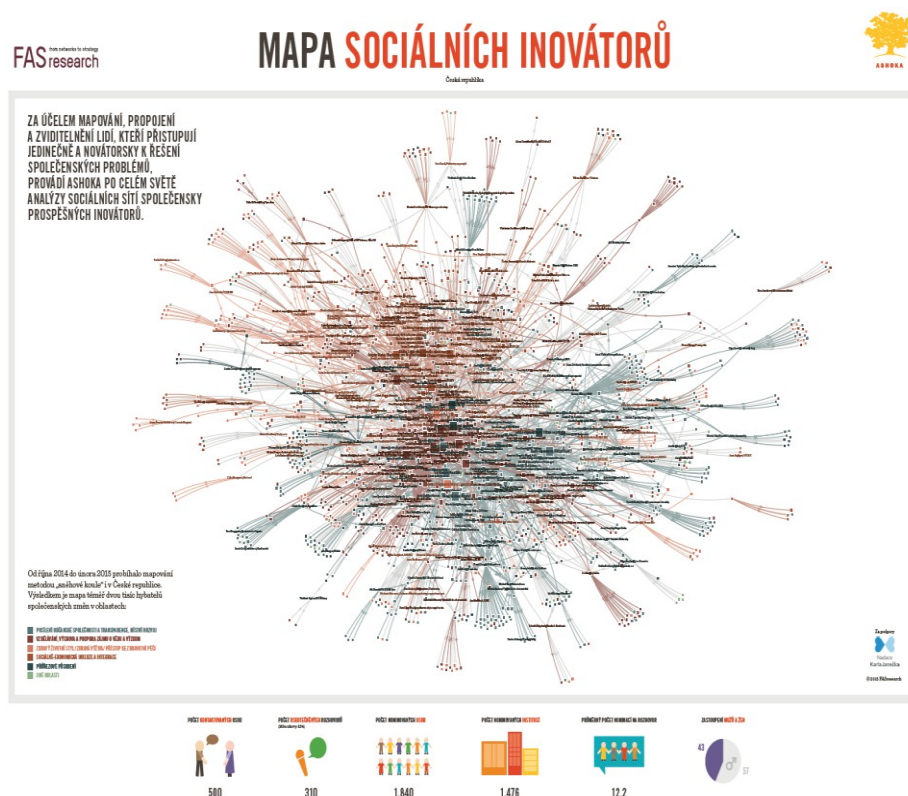
V ČR mapování probíhalo od října 2014 do února 2015 pomocí metody tzv. „sněhové koule“. Tato metoda funguje na principu oslovení klíčových aktérů v dané oblasti a zjišťování, koho vnímají jako další významné inovátory, experty nebo podporovatele. Výsledkem tohoto projektu je mapa obsahující 1840 hybatelů společenských změn. Mapa byla sestavena na základě omezeného počtu rozhovorů se sociálními inovátory, při oslovování respondentů byla brána v úvahu vyváženost témat a rolí. Je však nutné podotknout, že takto sestavená mapa není ani úplným výčtem sociálních inovátorů, ani žebříčkem jejich úspěšnosti. Na mapě nejsou uvedena jména všech respondentů, jednak vzhledem k prostorovému omezení mapy, a jednak k tomu, že ne všichni oslovení si přáli být na mapě uvedeni či odpověděli na dotaz o svolení k umístění na mapě. Ashoka uvádí, že si uvědomuje výše zmíněná omezení, ale přesto považuje uskutečněné mapování za první důležitý krok směrem k systematickému sledování pole sociálních inovací v ČR a bude usilovat o zvýšení kvality mapování do budoucna. Zároveň nabízí mapu široké veřejnosti coby potenciálně užitečné vodítko k nalezení partnerů napříč tematickými oblastmi a rolemi. (Ashoka 2015) Legenda k mapě je uvedena v tabulce č. 6. Barevná verze mapy je dostupná v dobrém rozlišení na níže uvedeném odkazu.

Tabulka č. 7: Aktéři na mapě jsou rozděleni dle následujících témat a rolí

Témata	Role
Posílení občanské společnosti a transparency, místní rozvoj	Etablovaný inovátor
Vzdělávání, výchova a podpora zájmu o vědu a výzkum	Inovátor-nováček
Zdravý životní styl, zdravá výživa a přístup ke zdravotní péči	Expert
Sociálně-ekonomická inkluze a integrace	Podporovatel

Zdroj: Ashoka (2015)

Obr. č. 3: Mapa sociálních inovátorů v České republice⁵

Zdroj: Ashoka (2015) Mapa obsahuje hypertextový odkaz pod kterým je po kliknutí dostupná v plné verzi a vysokém rozlišení či také na:

<http://www.ashoka-cee.org/czech/wp-content/uploads/sites/5/2015/04/Changemaker-map-Czech-Republic.pdf>

⁵ Detailnější informace k metodice, aktérům a výsledkům výzkumu jsou dostupné v prezentaci organizace Ashoka k níže uvedené mapě na: <http://ashoka-cee.org/czech/wp-content/uploads/sites/5/2015/04/Mapa-soci%C3%A1ln%C3%ADn%C3%ADch-inov%C3%A1tor%C5%AF1.pdf>

Primárně Ashoka oslovila 500 vybraných respondentů a získala odpovědi od 310 z nich. Následně z pohovorů vzešla síť 1 840 nominovaných sociálních inovátorů a podporovatelů. U některých osobností se vzácně sešly nominace ve všech uvedených kategoriích. Takoví lidé působí jako unikátní propojovatelé. Porovnání s Rakouskem (287 rozhovorů a 1 213 osob) nebo Itálií (443 rozhovorů a 1 061 osob) svědčí o tom, že česká občanská společnost se vyznačuje relativně velkou mírou otevřenosti a propojení mezi inovátory, experty i podporovateli (12,2 nominací na osobu oproti 4,2 nominacím v Rakousku). Stejně tak zastoupení obou pohlaví je v ČR relativně vyrovnané (43 % tvoří ženy, srov. Itálie 20 – 40 % dle regionu). Zde Ashoka uvádí, že i přes cílenou snahu, aby nominace směřovaly do regionů a z regionů mimo Prahu, ukazuje mapa na velmi centrální postavení Prahy co do propojení, počtu aktérů i zdrojů podpory. V budoucnu se tedy organizace chce více soustředit na síť v mimopražských regionech. (Ashoka 2015)

Závěr

Sociální podnikání vhodně propojuje ekonomické a sociální záměry firmy. Většímu rozvoji sociálního podnikání v ČR brání právní prostředí, které sociální podnikatele, a podnikatele obecně, podporuje nedostatečně. V české praxi to funguje spíše tak, že podnik sám o sobě rozhoduje, zda je sociální či nikoliv, nebo o tom neuvažuje. Na rozdíl od Slovenska oficiální definice sociálního podniku v české legislativě chybí. Ve slovenské legislativě sociální podnik vymezuje zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zaměstnanosti, Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny SR.

Vnímání sociálního podnikání je v ČR často zúženo na problematiku zaměstnávání zdravotně handicapovaných či jinak znevýhodněných osob, navíc přívlastek „sociální“ prozatím vyvolává v českém jazykovém a podnikatelském kontextu spíše negativní konotace, stejně tak je tomu i na Slovensku, mezi tímco v zemích, kde je sociální podnikání velmi rozvinuté, naopak pozitivní. Sociální podnikání je zaměřené na komunitu plus místní rozvoj a přispívá k řešení kolektivního či společenského problému, nikoliv problému jednotlivce. Mimo jiné je také spojeno s konceptem společenské odpovědnosti, neboli CSR, která je jednou z hlavních priorit sociálních podniků. Výzkumy také ukazují, že v některých rozvíjejících se zemích je sociální podnikání považováno za stejně důležité pro nastartování ekonomického prostředí, jako stav přírodních zdrojů, kulturní bohatství a sociální změna.

Na základě provedených analýz můžeme říci, že většina ze zmíněných 219 sociálních podniků, které v České republice působí, mají svá sídla v hlavním městě Praha, v Jihomoravském, Olomouckém či Moravskoslezském kraji. Rozložení sociálních podniků v rámci České republiky je nerovnoměrné a např. v Karlovarském kraji jsou sociální podniky zastoupeny velmi málo. Přijímáme

proto hypotézu H2 o závislosti počtem sociálních podniků a krajem, ve kterém se sociální podniky nachází.

Na Slovensku je vyšší počet sociálních podniků v ekonomicky výkonnějších krajích a menší počet v krajích se strukturálními problémy a vyšší mírou nezaměstnanosti, výjimkou je Banskobystrický kraj s osmi sociálními podniky.

Právní formou většiny sociálních podniků v České republice je buď společnost s ručením omezeným, což představuje téměř polovinu zkoumaných firem, obecně prospěšná společnost, nebo občanské sdružení. Na Slovensku je nejčastější právní formou taktéž společnost s ručením omezeným dokonce s vyšším podílem než v ČR, dále je často zastoupeno podnikání na základě živnostenského zákona a zajímavým typem jsou sociální podniky – obce. Na Slovensku zcela chybí obecně prospěšné společnosti (o.p.s), ale vyskytují se zde neziskové organizace. Většina sociálních podniků v ČR byla založena mezi lety 2007 a 2013, přičemž k největšímu nárůstu počtu podniků došlo v letech 2009 – 2014, a to částečně i díky uvedení podpory ze strany státu a EU ve formě dotačních programů. Jak české tak slovenské podniky se zaměřují na oblasti zahradnických a úklidových služeb, potravinářské výroby, prodeje obecně a poskytování ubytování a pohostinství. Čtyři pětiny českých sociálních podniků zařazených do databáze neposkytují náhradní plnění. Součástí výzkumu bylo rovněž vyhodnocení hypotéz, kdy jsme přijali hypotézu H1, že na Slovensku je méně sociálních podniků než v ČR a nepřijali hypotézu H3, že existuje závislost mezi oborem činnosti sociálního podniku a krajem, ve kterém se nachází. Nelze tedy říci, že by v některém z krajů ČR byly sociální podniky jednostranně orientované jen na jednu určitou činnost.

Dle výzkumu provedeného mezinárodní neziskovou organizací Ashoka v roce 2015 se v ČR vyskytuje více než 1800 aktivních sociálních inovátorů, tedy aktérů a podnikatelů přispívajících k rozvoji sociální ekonomiky, což je více než v Rakousku nebo Itálii, kde byl proveden identický výzkum. Propojení těchto aktérů je velmi husté a provázané, což poukazuje na poměrně silnou základnu a budoucí potenciál sociálního podnikání. Za příznivých podmínek je tedy možné předpokládat pozitivní trend rozvoje třetího sektoru v České republice.

Přestože metoda použitá organizací Ashoka při tomto výzkumu není exaktní vědeckou metodou, lze výzkum považovat za velmi významný, jelikož přináší mnohem hlubší a konkrétnější obraz rozvoje a aktuálního dění v české sociální ekonomice. Poskytuje jmenný seznam konkrétních osob aktivně působících ve třetím sektoru a jejich přímé propojení, obor činnosti a úroveň zapojení. Dle slov autorů hlavním cílem je poskytnout tyto informace odborné i neodborné veřejnosti pro další využití, rozšiřování mapy a vzájemné propojování sociálních inovátorů či osob zajímavých se o tuto problematiku. Toto je významným

a inovativním krokem v zatím málo prozkoumané oblasti sociální ekonomiky v České republice.

Alexandr Asmalovskij působí na Katedře obchodního podnikání a komerčních komunikací Fakulty mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze. Problematikou sociálního podnikání se zabývá i ve své disertační práci. O výsledcích výzkumu publikuje v českých časopisech i na zahraničních konferencích.

Tomáš Sadílek je odborným asistentem na Katedře obchodního podnikání a komerčních komunikací Fakulty mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze. Kromě sociálního podnikání se věnuje zejména spotřebnímu chování a vnímání značek kvality potravin spotřebiteli. Publikuje zejména v zahraničních časopisech.

LITERATURA

- ASHOKA, 2015: Mapa sociálních inovátorů, dostupné z: <http://www.ashoka-CEE.org/czech/wp-content/uploads/sites/5/2015/04/Changemaker-map-Czech-Republic.pdf>
- BORZAGA, C. – DEFOURNY, J., 2003: The Emergence of Social Enterprise, London: Routledge.
- CARROLL, A. – SHABAN, K., 2010: The Business Case for Corporate Social Responsibility: A Review of Concepts, Research and Practice. *International Journal of Management Review*, 12, č. 1, s. 85-105.
- DANKO, A. – BRUNNER, C. – KRAUS, S., 2011: Social Entrepreneurship – An Overview of the Current State of Research. *European Journal of Management*, 11, č. 1, s. 82-90.
- DOUGLAS, E. – WEAVER, S. – BODEY, K. – BALAN-VNUK, E., 2014: The Interactive Impact of Altruism, Materialism, and Entrepreneurialism on the Format of Socially-Oriented New Ventures. Sydney, ACERE.
- DOHNALOVÁ, M., 2006: Sociální ekonomika v evropeizaci českého hospodářství. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky.
- DOHNALOVÁ, M. – PRŮŠA, L., 2011: Sociální ekonomika, Praha: Wolters Kluwer Česká republika.
- Evropská komise, 2014: Proposed Approaches to Social Impact Measurement in European Commission legislation and in practice relating to EuSEFs and the EaSI, Luxembourg, Publications Office of the European Union.
- HUNČOVÁ, M., 2007a: Sociální ekonomika, sociální podnik a sociální kapitál: soupis anotací z mezinárodní konference uspořádané KFÚ FSE UJEP ve spolupráci s CPA Praha a ČSE Praha, pobočka Ústí nad Labem ve dnech 1. – 2. 11. 2007 v Ústí nad Labem, Ústí nad Labem, Fakulta sociálně ekonomická Univerzity Jana Evangelisty Purkyně.
- HUNČOVÁ, M., 2007b: Sociální ekonomika a sociální podnik. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem.

- HUNČOVÁ, M., 2009: Sociální ekonomika jako producent sociální a veřejné přidané hodnoty: sborník příspěvků z odborného semináře – kulatého stolu. Ústí nad Labem: Fakulta sociálně ekonomická Univerzity Jana Evangelisty Purkyně.
- KŘEČKOVÁ, Z. – ZADRAŽILOVÁ, D. – ŘEZANKOVÁ, H., 2016: The Added Value of Women in Management: The Czech Case. *Prague Economic Papers*, 25, č. 3, s. 354-373.
- LEPOUTRE, J. – JUSTO, R. – TERJESEN, S. – BOSMA, N., 2013: Designing a Global Standardized Methodology for Measuring Social Entrepreneurship Activity: The Global Entrepreneurship Monitor Social Entrepreneurship Study. *Small Business Economics*, 40, č. 3, s. 693-714.
- LUBELCOVÁ, G., 2012: Sociálna ekonomika: koncepty, príležitosti, riziká. *Sociológia*, 44, č. 1, s. 83-108.
- MAIR, J. – MARTI, I., 2006: Social Entrepreneurship Research: A Source of Explanation, Prediction, and Delight. *Journal of World Business*, 41, s. 36-44.
- MESZÁROS, P., 2008: Sociální podnikání: 10 úspěšných příkladů z Evropy. Praha: Nový prostor.
- MOUVES, 2012: Le livre blanc des entrepreneurs sociaux. L'efficacité économique au service de l'intérêt général, Editions Rue de l'échiquier.
- OECD, 1999: Social Enterprises, Paris: OECD.
- POLICAR, L., 2010: Role, identita a inovace Sociálního podnikání v České republice v transnacionální perspektivě. Brno: Masarykova univerzita Brno.
- SHEPHERD, D. A. – PATZELT, H., 2011: The New Field of Sustainable Entrepreneurship: Studying Entrepreneurial Action Linking "What is to be Sustained" with "What is to be Developed.". *Entrepreneurship: Theory and Practice*, 35, č. 1, s. 137-163.
- SCHUMPETER, J. A., 1934: The Theory of Economic Development: an Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle.
- VALOR, C., 2005: Corporate Social Responsibility and Corporate Citizenship: Towards Corporate Accountability. *Business and Society Review*, 110, č. 2, s. 191-212.
- Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání.
- Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zaměstnanosti.
- Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích.
- Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti.